

Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Principii. Condiții de admisibilitate.

**av. Dragoș Stoenac
Baroul Dolj**

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (în continuare *Convenția*) a fost semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Convenția a creat inițial un mecanism jurisdicțional compus dintr-o Comisie și o Curte.

Prin Protocolul nr. 11, semnat în 1994 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998, considerând că este necesar și urgent să restructureze mecanismul de control stabilit de Convenție pentru a menține și a întări eficacitatea apărării drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevăzute de convenție, având în vedere, în principal, creșterea numărului de cereri și de state membre ale Consiliului Europei, a fost înlocuit mecanismul inițial compus dintr-o Comisie și o Curte cu o nouă Curte Europeană a Drepturilor omului care va funcționa permanent.

Convenția Europeană a creat ideea că doar un act de jurisdicție internațional este în măsură să garanteze o protecție eficace a drepturilor indivizilor împotriva statelor membre.

Mecanismul de protecție a drepturilor prevăzut de Convenție are un caracter subsidiar în raport cu sistemele naționale pentru garantarea drepturilor. Principiul subsidiarității implică recunoașterea autonomiei autorităților naționale în aplicarea Convenției și stă la baza teoriei "marjei de apreciere".

Caracterul subsidiar al Convenției are două dimensiuni, o dimensiune de fond și una procedurală.

În ceea ce privește natura substanțială a convenției, aceasta garantează un minim nivel de protecție al drepturilor. Aceste reguli nu înlocuiesc legea națională, însă protecția oferită de aceasta din urmă nu se poate situa sub garanția oferită de Convenție. Dispozițiile Convenției Europene se aplică atunci când normele interne de drept nu permit o mai bună protecție a drepturilor sau când nu există nicio protecție a acestor drepturi.

În ceea ce privește dimensiunea procedurală a Convenției, aceasta se referă la garantarea drepturilor în primul rând, pe plan intern. Judecătorul național este primul chemat să asigure protecția drepturilor individuale. Prin urmare, una dintre condițiile de admisibilitate pentru plângerile în fața Curții, este epuizarea căilor interne de atac.

Drepturile și libertățile fundamentale care sunt protejate de Convenția Europeană sunt, în cea mai mare parte, drepturi de natură civilă sau care privesc politici de protejare a vieții, interzicerea torturii, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil etc.

Conform Convenției, majoritatea acestor drepturi nu sunt nelimitate într-o societate democratică, ci pot fi limitate de siguranța publică, securitatea națională, interesul economic al țării, sănătatea publică, moralitate sau de drepturile și libertățile altora.¹

Potrivit dispozițiilor art. 15 din Convenție, statele membre pot deroga, în anumite condiții de la obligațiile care le sunt impuse de Convenție, în caz de război, sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii. Cu toate acestea, statele membre nu pot deroga de la obligația de a respecta dreptul la viață (cu excepția cazului de deces rezultând din acte ilicite de război), interzicerea

¹ Mihail UDROIU și Ovidiu PREDESCU – *Protecția Europeană a drepturilor omului și procesul penal român*. Ed. C.H. Beck, București 2008, pag. 10.

torturii, interzicerea sclaviei și retroactivitatea legii penale.

Convenția Europeană este dezvoltată constant de jurisprudența Curții Europene. Spre exemplu, Curtea a statuat în cauza Irlanda contra Regatului Unit că: *“Hotărârile Curții servesc nu numai pentru a decide asupra cauzelor introduse în fața Curții, ci, în general, pentru a elucida, proteja și dezvolta normele instituite de Convenție, contribuind astfel la respectarea de către state a angajamentelor pe care le-au asumat ca Părți”*²

Curtea a statuat în mod constant în jurisprudența sa că *scopul Convenției este de a proteja drepturile care nu sunt teoretice sau iluzorii, dar care sunt concrete și efective*³

În continuare vor fi analizate cele două principii instituite de Convenție, respectiv principiul proporționalității, principiul efectivității (obligațiile pozitive și negative ale statelor) precum și condițiile de admisibilitate pentru cererile adresate Curții.

1. Principiul proporționalității

Expresia *“necesară într-o societate democratică”*, instituie un control de proporționalitate asupra puterii de decizie a statelor membre. Curtea examinează în special dacă interferența cu dreptul protejat de Convenție, în conformitate cu legea și necesitatea într-o societate democratică, satisface cerința de proporționalitate cu scopul urmărit. Un astfel de echilibru trebuie menținut între ingerință și scopul urmărit.

De exemplu, Curtea a constatat în cauza Soering contra Regatului Unit că: *“Mai mult, inerent întregii convenții este căutarea unui echilibru corect între cerințele interesului general al comunității și cerințele protecției drepturilor fundamentale ale individului”*⁴

Sarcina de a dovedi respectarea acestui principiu revine autorităților statului. În analiza proporționalității, Curtea analizează ingerințele aduse drepturilor prin referire la circumstanțele particulare ale fiecărei cauze și determină dacă motivele invocate de autorități pentru a justifica ingerința adusă dreptului sunt relevante și suficiente.

În acest sens, în cauza Jersild împotriva Danemarcei, Curtea a statuat că: *“Curtea va analiza ingerința invocată în lumina particularităților fiecărei cauze pentru a determina dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica această ingerință sunt relevante și suficiente și dacă mijloacele utilizate sunt proporționale cu scopul urmărit. În acest sens, Curtea trebuie să se asigure că autoritățile naționale au aplicat standardele în conformitate cu art. 10 și, în plus, s-au bazat pe o evaluare acceptabilă a faptelor relevante.”*⁵

În cauza Dudgeon contra Regatului Unit, Curtea a hotărât că: *“Este de competența autorităților naționale să stabilească cu precădere, în raport de fiecare caz în parte, realitatea unei astfel de necesități. Autoritățile naționale păstrează o marjă de apreciere în acest sens. Cu toate acestea, deciziile lor sunt supuse controlului Curții.”*⁶

Un alt exemplu îl regăsim în cauza Barthold contra Germaniei, în care Curtea a hotărât că: *“Necesitatea restrângerii libertății de exprimare pentru unul dintre scopurile enumerate la art. 10 alin. 2 trebuie să fie stabilită într-un mod convingător”*⁷

2. Principiul efectivității - Obligațiile negative și pozitive ale statelor.

Convenția Europeană a impus statelor membre atât obligații negative cât și obligații pozitive

² Cauza Irlanda contra Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, par. 154

³ Cauza Peltier contrar Franței, 21 mai 2002, par. 36

⁴ Cauza Soering contra Regatului Unit – 7 iulie 1989, par. 89

⁵ Cauza Jersild contra Danemarcei, 23 septembrie 1994, par. 31

⁶ Cauza Dudgeon contra Regatului Unit – 22 octombrie 1981, par. 52

⁷ Cauza Barthold contra Germaniei – 25 martie 1985, pag. 58

pentru a asigura eficacitatea drepturilor.

Obligațiile negative care le sunt impuse, se referă la faptul că statele membre trebuie să se abțină de la orice acțiuni care ar putea vătăma drepturile garantate de Convenție.

Curtea a făcut trimitere pentru prima dată la obligațiile pozitive ale statelor în cauza Marckx contra Belgiei, prin care a arătat că: *“Protejarea dreptului la respectarea vieții de familie prin alineatul 1 al articolului 8, presupune în primul rând că statul nu poate interveni în exercitarea acestui drept decât în condițiile stricte prevăzute la alineatul 2 al acestui articol. După cum a arătat Curtea în cauza “Lingvistica Belgiană” (23 iulie 1968, seria A, nr. 6, p. 33, par.7), obiectul articolului este în esență, acela de a proteja individul împotriva unei ingerințe arbitrare a autorităților publice. Cu toate acestea, Convenția nu obligă statul doar să se abțină de la o astfel de ingerință: în plus, față de această angajare, în primul rând de origine negativă, pot exista obligații pozitive inerente unui respect efectiv al vieții de familie. Aceasta înseamnă, printre altele, că atunci când statul stabilește în sistemul său juridic intern regimul aplicabil anumitor relații de familie, cum ar fi cele dintre o mamă necăsătorită și copilul ei, trebuie să acționeze într-o manieră calculată pentru a permite celor vizați să ducă o viață normală de familie. Așa cum prevede art. 8, respectul datorat vieții de familie, presupune în special, în opinia Curții, existența unor garanții juridice care să permită, din momentul nașterii, integrarea copilului în familia sa.”*⁸

Un alt exemplu de obligație pozitivă a statelor îl regăsim în hotărârea Airey contra Irlandei, unde Curtea a decis că: *“Obligația de a asigura un drept efectiv de acces la justiție se încadrează în categoria obligațiilor pozitive.”*⁹

3. Procedura de sesizare a Curții – condiții de admisibilitate

Curtea poate fi sesizată, printr-o cerere, de orice persoană fizică, organizație neguvernamentală sau grup de particulari care se pretind victime ale unei încălcări de către una dintre Înaltele Părți Contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoalele sale. Înalta Parte Contractantă se angajează să nu împiedice prin nicio măsură exercițiul eficace al acestui drept. (art. 34 din Convenție)

Procedura care reglementează soluționarea plângerilor presupune în primul rând un prim pas în care sunt analizate condițiile de admisibilitate, urmată de o a doua etapă în care instanța se pronunță cu privire la fondul plângerii, doar dacă cererea este declarată ca fiind admisibilă în urma primei etape. Această procedură este contradictorie și este, în esență, scrisă.

Condițiile de admisibilitate sunt cele prevăzute de art. 35 din Convenție.

Reclamantul trebuie să epuizeze în primul rând toate căile interne de atac înainte de a introduce o plângere în fața Curții. Această condiție de admisibilitate obligă reclamantul să formuleze inițial o acțiune întemeiată pe dispozițiile dreptului intern pentru apărarea drepturilor sale. În cadrul acestei proceduri interne, reclamantul trebuie să epuizeze toate căile interne de atac. De exemplu, în dreptul nostru intern, reclamantul trebuie să parcurgă atât judecata în fond cauzei, cât și în căile ordinare de atac. În lipsa acestor pași, cererea formulată în fața Curții este inadmisibilă.

Nu este necesar să fie epuizate toate căile interne de atac, ci numai pe acelea *disponibile și efective* (Cauza Ban contra României – 7 decembrie 2006, par. 17-27 și Cauza Ahtinen contra Finlandei – 23 septembrie 2008). Această condiție este un efect al principiului subsidiarității.¹⁰

Cererea trebuie depusă în termen de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii interne.

Reclamantul trebuie să invoce un drept protejat de Convenție.

⁸ Cauza Marckx contra Belgiei, 13 iunie 1979, par. 31

⁹ Cauza Airey contra Irlandei – 9 octombrie 1970, par. 25.

¹⁰ Sebastian RĂDULEȚU, *Libertăți Fundamentale. Ediția a II-a revizuită și adăugită*. Ed. Didactică și Pedagogică R.A., București 2008, pag. 65

În cazul României, reclamantul nu poate invoca o violare a drepturilor Convenției anterioare datei de 20 iunie 1994, aceasta fiind data la care România a ratificat Convenția. Curtea nu poate examina o cerere care să vizeze o violare a unui drept fundamental anterioară acestei date, întrucât ar însemna să aplice un tratat internațional cu efect retroactiv, ceea ce este inadmisibil.

Cererea nu trebuie să fie anonimă și să nu fie în mod esențial aceeași cu o cerere examinată anterior de către Curte sau deja supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare și să conțină fapte noi.